

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Історичний факультет
Кафедра історії України

СИЛАБУС

1. Загальна інформація про курс

Назва курсу, мова викладання	Україна в геополітичних концепціях ХХ – початку ХХІ ст., мова викладання – українська
Викладачі	Завальнюк О.М., професор, доктор історичних наук, завідувач кафедри історії України, 0677858592 ПІБ, посада, контактні телефони (за згодою)
Профайл викладачів	<ol style="list-style-type: none"> 1. https://uk.wikipedia.org/wiki/Завальнюк_Олександр_Михайлович 2. https://scholar.google.com.ua/citations?user=NkgtN0AAAAAJ&hl=uk 3. http://irbis-nbuv.gov.ua/ASUA/0005941 4. http://science.kpnu.edu.ua/zavalnyuk/ 5. http://elar.kpnu.edu.ua:8081/xmlui/handle/123456789/53/browse?type=author&value=Завальнюк%2С+Олександр+Михайлович 6. http://esu.com.ua/search_articles.php?id=15011 7. http://logos-ukraine.com.ua/dpu/dpu36.html 8. http://www.e-catalog.name/x/x/x?LNG=&Z21ID=&I21DBN=GIBU_PRINT&P21DBN=GIBU&S21STN=1&S21REF=&S21FMT=fullw_print&C21COM=S&S21CNR=&S21P01=0&S21P02=1&S21P03=A=&S21STR=Завальнюк,%20Олександр%20Михайлович 9. http://liber.onu.edu.ua/opacunicode/index.php?url=/notices/index/IdNotice:157137/Source:default
E-mail:	olexandr_zavalniuk@ukr.net
Сторінка курсу в MOODLE	: https://moodle.kpnu.edu.ua/user/index.php?id=1715
Консультації	Групові консультації проводяться щотижня за графіком кафедри, індивідуальні – в другій половині всіх робочих днів

1. Анотація до курсу

Становлення і розвиток сучасної незалежної держави України опирається на вікову державницьку традицію українського народу, попередній ідеологічний, теоретичний і

практичний досвід творення національних державних інститутів, захист країни в контексті європейських геополітичних змін.

У цьому контексті важливо з'ясувати ідеї, погляди, концепції, доктрини зарубіжного і вітчизняного походження щодо розроблення науковцями і політиками різних історичних періодів суті українського питання та перспективи державності українців у контексті тенденцій розвитку світу та Європи у ХХ – ХХІ ст. Таким чином є змога простежити чималий геополітичний інтерес до українського простору у певні відтинки історії, зокрема й у ті, що стосуються тимчасового бездержавного існування українського народу, розібратися у обґрунтуванні тих чи тих перспектив, які автори різних концепцій, що входили до різних геополітичних шкіл, відводили йому на певний час.

Робоча програма вибіркової навчальної дисципліни «Україна в геополітичних концепціях ХХ – початку ХХІ ст.» складена для підготовки фахівців третього рівня вищої освіти зі спеціальності 032 Історія та археологія.

На вивчення курсу відводиться 120 годин (4 кредити ECTS).

Навчальна дисципліна тісно пов'язана з всесвітньою історією, історією окремих регіонів, країн, геополітикою, зовнішньою політикою, історіографією, історичною географією, етнографією.

Програма та завдання навчальної дисципліни складається з одного змістового модуля:

1. Геополітичні концепції ХХ – початку ХХІ ст: український вимір .

2. Мета та цілі курсу

Мета вивчення навчальної дисципліни – формування на основі новітніх науково-методологічних засад цілісних, системних, наукових знань майбутніх докторів філософії про основний зміст геополітичних концепцій ХХ – початку ХХІ ст. щодо України, сучасні підходи кремлівських політологів, політтехнологів і геополітиків до вироблення антинаукової концепції про історичний шлях і місце України у майбутньому світоустрої. **Основними завданнями** вивчення дисципліни «Україна в геополітичних концепціях ХХ – початку ХХІ ст.» є: оволодіння термінологічним апаратом, охарактеризувати основні геополітичні школи і напрямки, з'ясувати їх значення для розвитку глобальної і регіональної геополітики у контексті змін у світо порядку; проаналізувати основні класичні геополітичні концепції зарубіжних вчених першої половини ХХ ст. і місце у них України; розглянути геополітичні концепції вітчизняних, а також американських і європейських науковців (польських, румунських, чеських і словацьких, угорських, німецьких, турецьких) щодо шляхів розв'язання українського питання; представити підходи до вирішення сучасних геополітичних суперечностей між Росією і Україною, довести неспроможність концепцій неоевразійства щодо українства; на основі вітчизняних концепцій обґрунтувати європейські перспективи сучасної України, перетворення її на повноправний суб'єкт міжнародної політики.

3. Формат курсу

Навчальний курс «Україна в геополітичних концепціях ХХ-ХХІ ст.» - вибіркового, є органічною частиною дисциплін за вибором у професійній підготовці докторів філософії., Обсяг - 90 годин (3 кредити), в тому числі 28 годин лекцій, 12 годин семінарських занять і 50 годин самостійної роботи аспірантів денної форми навчання. Завершується складанням заліку.

4. Результати навчання

Перелік компетентностей, здобуття яких гарантуватиме вивчення дисципліни

Інтегральна компетентність	здатність до розуміння складних міжнародних проблем і ситуацій, критичного осмислення, глибокого аналізу та аргументованого представлення в підготовленій
-----------------------------------	---

	<p>аудиторії різноманітних геополітичних концепцій, теорій і доктрин зазначеного періоду щодо місця України у минулому, сучасному світі та коротко(довго)терміновій перспективі. Забезпечення комплексного висвітлення процесу геополітичного осмислення України, встановлення принципових відмінностей між його основними етапами, з'ясування їхнього значення для формування реалістичної національної і партнерської довготривалої політики.</p>
Загальні компетентності	<ul style="list-style-type: none"> -здатність планувати, правильно організувати свою діяльність та ефективно використовувати час; -здатність використовувати інформаційні та комунікаційні технології у професійній/науковій діяльності; -здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних історичних джерел; -здатність розв'язувати складні задачі і проблеми, що потребує оновлення та інтеграції знань; -здатність до безперервного саморозвитку та самовдосконалення; -здатність з'ясовувати причинно-наслідкові зв'язки в історичних подіях минулого, аналізувати та узагальнювати історичних матеріал у певній системі; -здатність знати на професійному рівні подія та явища вітчизняної історії, осмислювати причини, сутність й наслідки цивілізаційного поступу; -здатність на основі поглиблення та удосконалення науково-дослідницьких знань, умінь та навичок виступати повноцінним суб'єктом історичного пізнання, зокрема формулювати наукову проблему, розробляти робочі гіпотези, аналізувати наукові праці, виявляти дискусійні і маловивчені питання; -спроможність формувати сучасні підходи та продукувати змістовні думки, зрілі та обгрунтовані теоретичні положення і висновки, а також нові знання; - уміння наводити переконливі аргументи в процесі розмови, виступу, дискусій, робити обгрунтовані висновки.
Спеціальні (фахові, предметні) компетентності	<ul style="list-style-type: none"> -володіти категоріальним і понятійним апаратом, пов'язаним з проблематикою геополітичних концепцій ХХ - початку ХХІ ст. та місця у них України, фундаментальними, загальнонауковими та спеціальними історичними принципами, базовими знаннями для виконання завдань із наукового аналізу попередніх і сучасних концепцій з геополітичного обгрунтування та осмислення ролі українського чинника у міжнародних відносинах. . -розуміти сутність геополітики та її об'єктивний вплив на процес формування відносин між різними країнами на основі визнаних у всьому світі принципів і норм міжнародного права . -володіти фундаментальними, загальнонауковими, принципами, базовими знаннями для розуміння характеру, сутності і значення для різних країн концептуальних конструкцій на базі географічної характеристики конкретної держави і зокрема України. . -уміння цілісно аналізувати різноманітні концепції геополітичного характеру стосовно України та її сусідів, бачити у них основні і похідні складові, об'єктивно оцінювати їх стосовно ходу історії. -набуття досвіду обгрунтовувати власні думки щодо різних складових теорії і практики геополітичного пізнання потенціалу України, відстоювання їх в ході дискусії. -використання доступних українських і зарубіжних першоджерел про Україну як геополітичну складову минулого, сучасного і майбутнього. - досвід самостійної предметної діяльності – навчально-пізнавальної, аналітичної, синтетичної. -здатність адекватно сприймати, розуміти, оцінювати і відтворювати почуте чи прочитане., толерантно ставитися до чужих позицій, набуття критичного підходу до сприймання різноманітних, політично викривлених тверджень щодо України як об'єкта і суб'єкта сучасної геополітики, наміру перекроїти силовими методами територію нашої держави, анексувати її частину і позбавити майбутнього.

Прогнозовані результати вивчення навчального курсу:

- володіння концептуальними та методологічними знаннями вітчизняної історії;
- уміння використовувати найбільш вживані у сучасній науковій практиці істориків понятійно-категоріальний апарат;

- уміння з'ясувати причинно-наслідкові зв'язки подій і явищ вітчизняної та світової історії та відтворювати основний зміст окремих питань історичного минулого;
- знання й уміння інтерпретувати історичні факти на сучасній теоретико-методологічній основі;
- уміння ідентифікувати визначні історичні постаті в контексті історії України та світової історії;
- знання класичних європейських геополітичних концепцій, у яких висвітлено місце України як географічного поняття і потенційної держави у ході політичної перебудови Європи і Євразії;
- набуття відомостей про перспективи України як об'єкта і суб'єкта зовнішньої політики в геополітичних концепціях і міжнародній практиці;
- обізнаність щодо сучасних російських геополітичних концепцій і планів в контексті російсько-українських міждержавних взаємин, анексії Криму, війни на сході України і намагання позбавити її територіальної цілісності;
- оцінювати перспективи розвитку України в контексті низки теперішніх світових прогнозів в умовах російсько-української війни і проросійських сепаратистських рухів;
- виявлення здатності дотримуватись академічної доброчесності в процесі навчання через дотримання принципів чесності, чесною праці та навчання і неприйняття плагіату, списування, несанкціонованого використання чужих напрацювань

5.Обсяг і ознаки курсу

Подати інформацію з робочої програми навчальної дисципліни

Найменування показників	Характеристика навчальної дисципліни	
	денна форма навчання	заочна форма навчання
Рік навчання	третій	
Семестр вивчення	п'ятий	
Кількість кредитів ЄКТС	4	
Загальний обсяг годин	120 год.	
Кількість годин навчальних занять	40 год.	
Лекційні заняття	28 год.	
Практичні заняття	0 год.	
Семінарські заняття	12 год.	
Лабораторні заняття	0 год.	
Самостійна та індивідуальна робота	80 год.	
Форма підсумкового контролю	залік	

6.Пререквізити курсу

Передумови для вивчення дисципліни – вивчення опирається на базові знання з усіх історичних і філософських навчальних курсів, здобуті на бакалаврському і магістерському рівнях, особливо під час вивчення «Історії України», «Новітньої історії

країн Європи і Америки», «Джерелознавства історії України», «Джерелознавства всесвітньої історії», «Політології», «Основ наукових досліджень». Організація роботи аспірантів передбачає формування поняттєво-категоріального масиву інформації з кожної теми, контрольних питань та самостійних завдань, роботу з політологічною літературою, а також розв'язання проблемних наукових задач та ситуацій.

7. Технічне й програмне забезпечення /обладнання

Вивчення курсу не потребує використання програмного забезпечення, крім загальнонавчаних програм і операційних систем.

8. Політики курсу

Вивчення навчального курсу «Україна в геополітичних концепціях ХХ – початку ХХІ ст.» здійснюється на лекційних і семінарських заняттях, які є обов'язковими для кожного аспіранта. Майбутні доктори філософії мають інформувати викладача про неможливість відвідати заняття. В разі пропуску таких занять, вони отримують від викладача відповідні консультації та вивчають пропущені теми самостійно і особисто звітуються про засвоєння кожної з них в усній чи письмовій формі, після чого в журналі робляться відповідні записи. Крім того, передбачено практику періодичного індивідуального і перехресного усного опитування, виконання рефератів, різних письмових контрольних робіт; індивідуальних і самостійних завдань тощо. При цьому робиться акцент на дотриманні аспірантами професійної етики, академічної доброчесності і недопущення будь-якого прояву плагіату, фальсифікації чи фабрикації. Відсутність посилань на використані джерела у рефератах, фабрикування джерел інформації, списування, втручання в роботу інших аспірантів тощо є недопустимими, оскільки засвідчують про академічну недоброчесність. Виявлення ознак академічної недоброчесності в письмовій роботі є підставою для не зарахування її викладачем, незалежно від масштабів плагіату чи обману.

Викладач особисто подає приклад дотримання академічної доброчесності передбачає і орієнтує в цьому аспірантів за допомогою: а) посилань на літературу і джерела інформації; б) дотримання норм законодавства про авторське право і суміжні права; в) надання достовірної інформації про методики і результатів досліджень, джерела використаної інформації та власну науково-педагогічну діяльність; г) контролю за дотриманням академічної доброчесності; д) виключно об'єктивного оцінювання результатів навчання.

Також викладач намагається в межах своїх можливостей контролювати дотримання аспірантами академічної доброчесності через: а) встановлення, чи навчальні завдання виконувались ними самостійно; б) уточнення посилань на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей; в) дотримання норм законодавства про авторське право і суміжні права; г) володіння достовірною інформацією про результати власної навчальної і наукової діяльності; формування умінь і навичок використання методики досліджень та джерел інформації.

Особлива увага приділяється методичному забезпеченню з допомогою опорних лекцій, посібників, методичних рекомендацій, надання списку рекомендованої літератури, в тому числі надання доступу до електронної бази даних кафедри, використання мультимедійних презентацій, довідково-інформаційних інтернет-джерел. Уся література, яку студенти не можуть знайти самостійно, буде надана викладачем виключно в освітніх цілях без права передачі її третім особам. Аспіранти заохочуються до використання також й іншої літератури та джерел, яких немає серед рекомендованих.

Схема курсу

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин	
	усього	у тому числі

		лекцій	семіна	лаборатор	самостійна	індиві
Змістовий модуль 1. Геополітичні концепції ХХ – початку ХХІ ст. український вимір						
Тема 1. Вступ. Загальна характеристика основних геополітичних концепцій ХХ-поч.ХХІ ст.	6	2	-	-	4	-
Тема 2. Україна в геополітичних концепціях початку ХХ ст.	8	2	2	-	4	-
Тема 3. Геополітичні концепції українських вчених початку ХХ ст.	8	2	2	-	2	-
Тема 4. Україна в геополітичних концепціях і планах Німеччини у міжвоєнний період	6	2	-	-	4	-
Тема 5. I Україна в геополітичних концепціях і планах Польщі у міжвоєнний період	6	2	-	-	4	-
Тема 6. I Україна в геополітичних концепціях і планах Румунії у міжвоєнний період	6	2	-	-	4	-
Тема 7. Україна в геополітичних концепціях і стратегіях Чехії і Словаччини у 1930-х рр.	4	2	-	-	2	-
Тема 8. Україна в геополітичних концепціях, стратегіях і планах Угорщини у 1930-х рр.	4	2	-	-	2	-
Тема 9. Україна. в геополітичних концепціях української еміграції міжвоєнного періоду	8	2	2	-	4	-
Тема 10. Геополітичне бачення України після краху комунізму (1990-ті рр.)	4	2	-	-	2	-
Тема 11. Сучасні російські геополітичні концепції і стратегії щодо України (1990-2014 рр.)	8	2	2	-	4	-

Тема 12. Реалізація і неспроможність імперських планів Росії щодо України. Крах проектів «Русского мира» (2014-2019 рр.)	8	2	2		4	
Тема 13. Українська держава в сучасних американських і європейських геополітичних конструкціях.	8	2	-	-	6	
Тема 14. Українська держава в оновлених російських геополітичних конструкціях	8	2	2	-	4	-
Разом за змістовим модулем	90	28	12	-	50	-
Разом годин	90	28	12	-	50	-

РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

Основна

1. Андрущенко (Гринько) С.В. Україна в сучасному геополітичному середовищі. Київ: Логос, 2005. 288 с.
2. Базив Д.П. Геополитическая стратегия Украины. Кивв, 2000. 192 с.
3. Бжезінський З. Україна в геостратегічному контексті / Пер. з англ. Київ: Видавн. Дім «Київо-Могилянська академія». 2006. 102 с.
4. Василенко М.Д., Василенко С.Д. Україна: міжнародні зв'язки: навч. посіб. Одеса: Юридична літ-ра, 2004. 192 с.
5. Василенко С.Д. Європейський вибір України. Одеса, 2003. 212 с.
6. Василенко С.Д. Україна: геополітичні виміри в загальноєвропейському процесі. Одеса: ОДМА, 2000. 212 с.
7. Війна на Донбасі: реалії і перспективи врегулювання. Київ: Центр Разумкова, 2019. 144 с.
8. Врублевський В.К., Хорошковський В.І. Український шлях. Начерки і геополітичне становище України та її національні інтереси. Київ, 1997. 426 с.
9. Гальчинський А.С. Україна на перехресті геополітичних інтеерсів. Київ: Знання України, 2002. 180 с.
10. Геффернен М. Значення Європи. Географія та геополітика / Пер. з англ. Київ: Дух і Літера, 2011. 462 с.
11. Гольцов А.Г. Геополітичний вимір стратегії Російської Федерації на пострадянському просторі: Монографія. Київ: «Центр учбової літ-ри», 2018. 392 с.
12. Грушевський М.С. СЧтеп і море в історії України // Український історик. 1991-1992. Ч.110-115. Т.28-29.
13. Держалюк Н., Виднянский С., Коваль В. и др. Украина в зарубежных доктринах им стратегиях XX века // Політична думка. 1996. №68-69.

14. Дністрянський М.С. Геополітика: навч. посіб. Львів: ЛНУ ім.І. Франка, 2003. 111 с.
15. Додонов Р. Чорноморські вектори у геополітичних концепціях України і Росії // Політичний менеджмент. 2005. №5. С.127-140.
16. Дорошко М.С. Геополітичні інтереси та зовнішня політика держав пострадянського простору: навч. посіб. Київ: Ніка-Центр, 2011. 226 с.
17. Закіров М. Україна у контексті геополітичної концепції євразійства . [Електрон. ресурс].
18. Кір'яков П., Лускалова К., Литвиненко В. Україна в російських геополітичних концепціях. [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://old.niss.gov.ua/book/panjrama/kiryiak.htm/>
19. Курьлев К.П. Україна в западних геополітичних концепціях // Вестник РУДН. Сер.: Межд. отношения. 2013. №4. С.20-30.
20. Лавриненко С.І. Україна в системі сучасних геополітичних координат: огляд вітчизняних концепцій // Історична пам'ять. 2014. №30-31. С.6-8.
21. Липа Ю.. Всеукраїнська трилогія: У 2 т. Київ: МАУП, 2007. Т.1: Призначення України. 336 с.: іл.; Т.2: Чорноморська доктрина; Чорноморський простір (атлас); Розподіл Росії. 392 с.: іл.
22. Лисяк-Рудницький І. Роль України в новітній історії // Лисяк Рудницький І. Історичні есеї / пер. з англ.. Вид. 2-е. Київ: Дух і Літера, 2015. Т.1. С.201-231.
23. Ловальє Ф. Геополітичні стратегії сучасної Росії. [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://www/proza.ru/2010/06/01/440>.
24. Лозинський А. Україна в геополітичних планах Німеччини та Австро-Угорщини напередодні Першої світової війни // Україна. Європа. Світ: Міжнар. зб. наук. пр. Сер. Історія. Міжн. відносини. Тернопіль: Вид-во ТНПУ ім. В.Гнатюка, 2016. Вип.18. С.155-163.
25. Лотоцький С. Україна в світовому геополітичному просторі. Львів: ЛНУ ім. І.Франка, 2002. 192 с.
26. Мадіссон В.В., Шахов В.А. Сучасна українська геополітика: навч. посіб. Київ: Либідь, 2003. 174 с.
27. Машкевич М. Східна польська політика у ХХ – на початку ХХІ ст.: концепції та інтерпретації / пер. з пол. Київ, 2015. 312 с.
28. Несун Н., Репринцев В., Каминский Е. Украина в зарубежных доктринах и стратегиях XX века // Політична думка. 1995. 3»-3. С.50-71.
29. Рудницький С. Чому ми хочемо самостійної України? Львів: Світ, 1994. 416 с.
30. Сирота М. Україна в геополітичному просторі третього тисячоліття. Вид. 2-е. Війв: Вид-во «Пульсар», 2007. 216 с.
31. Тітаренко Т. Геополітичні концепції українсько-російських відносин // Актуальні проблеми міжнародних відносин. 2011. Вип.101. Ч.1. С.100-105.
32. Українська державність у ХХ столітті. Історико-політологічний аналіз. Київ: Політична думка, 1996. С.85-302.
33. Червак Б. Україна як геополітичний фактор на європейському континенті // Розбудова держави. 1996. №11.
34. Черник П.П. Теперішнє українсько-російське протистояння в розрізі глобальної геополітики // Гілея: наук. вісник. 2016. Вип.107: Політичні науки. С.423-427.
35. Чекник П. Україна в геополітичних концепціях Чехії та Словаччини ХХ ст.. // Українська національна ідея: реалії та перспективи. 2009. Вип.21. С.172-179.
36. Шмаленко Ю.І. Геополітичні концепції українських ченів на початку ХХ століття // вісник національного ун-ту «Львів. політехніка». Сер. Держава та армія. 2007. №584. С.38-43.
37. Шульга М.А. Аналіз російської геополітики в контексті європейського вибору України (за працями М.Грушевського, І.Лисяка-Рудницького та В.Липинського) //

Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії: зб. наук. пр. Запоріжжя, 2006. Вип.24. С.144-145.

38. Юрик Ю. Українське питання в геополітичних її концепціях кін.ХІХ – першої третини ХХ ст. // Наукові записки Тернопільського державного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Сер. Історія. Тернопіль, 2001. Вип.12. С.81-92.

Додаткова

1. Андреева О.М. Національна безпека України в контексті національної ідентичності і взамовідносин з Росією. Київ: Парламентське вид-во, 2009. 360 с.

2. Андрианова А.В. Геополитические теории ХХ в. (Социально-философское исследование). Мос ква, 1996. 178 с.

3. Арбатова Н.К. Общее политическое пространство между Россией и ЕС: утопия или реальность? // МЭиМО. 2006. №12. С.3-12.

4. Бжезінський З. Велика шахівниця. Американська першість та її геостратегічні імперативи / Пер. з англ. Львів-Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 2000. 236 с.

5. Боровець І. Т. Г. Масарик та словацькі емігранти в США (1914-1918 рр.) // Проблеми історії країн Центральної та Східної Європи: зб. наук. пр. Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Поділ. нац. ун-т ім. І. Огієнка, 2020. Вип. 8. С. 126-147.

6. Бурка А. Потенційні можливості України в геополітиці // Українські студії стратегічних досліджень. Київ, 2018. С.91-99.

7. Василевич Ю.В. Чорноморська концепція Юрія Липи у геополітичній думці України // Наукові праці. Полтава, 2011. Вип. 166. Т.178.

8. Віднянський С. Томаш Масарик і Августин Волошин // Проблеми історії країн Центральної та Східної Європи: зб. наук пр. Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Поділ. нац. ун-т ім. І. Огієнка, 2020. Вип. 8. С.148-157.

9. Галушак М. Геополітика в українській політичній думці ХХ – поч.ХХІ ст.: діалог з Мирославом Мислою // Українські студії стратегічних досліджень. Київ, 2018. С.12-19.

10. Гальчинський А.С. Україна на перехресті геополітичних інтересів. Київ: Знання України, 2002. 180 с.

11. Геополітика. Енциклопедія / За ред. Є.М.Суліми. Київ:Знання України,2012.919 с.

11. Гончар М. Від «величі Росії» до «Великої Євразії»: війна гібридного типу як механізм геополітичної експансії РФ // Національна безпека і оборона. 2016. №9-10 (167-168).. С.72-81.

12. Горбань Т.Ю. Геополітичні ідеї академіка С.Рудницького (1877-1937): Український контекст [Електр. ресурс].

13. Данилевський Н.Я. Россия и Европа // Геополитика: Антология. Москва: Академический Проект, 2006. С.699-734.

14. Дейнека Л. Масарик і Україна // Проблеми історії країн Центральної та Східної Європи: зб. наук пр. Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Поділ. нац. ун-т ім. І. Огієнка, 2020. Вип. 8. С. 158-166.

15. Дергачев В.А. Геополитический словарь-справочник. КУиев: КНТ, 2009. 592 с.

16. Дністрянський М. Геополітичний тиск Росії на українські перспективи. [Електрон. ресурс].

17. Дугин А. Основы геополитики. Геополитическое будущее России // Геополитика: Антология. Москва: Академический Проект, 2006. С.881-895.

18. Зленко А.М. Дипломатія і політика. Україна в процесі динамічної геополітичних змін. Харків: Фоліо, 2003. 559 с.

19. Історія політичної думки: підручник: у 2-х т. / За заг. ред. Н.М.Хоми; 2-е вид., перероб. і доп. Львів: «Новий Світ-2000», 2017. Т.2.: ХХ – початок ХХІ ст. 598 с.

20. Кондратьєва І. Балто-Чорноморський союз – між глобалізацією та російською загрозою // Українські студії стратегічних досліджень. Київ, 2018. С.105-113.

21. Левик Б.С. Балто-Чорноморським регіон: сучасний потенціал та перспективи. Маріуполь: ТОВ «Східний видавничий дім», 2015. 244 с.
22. Луценко А.В. Геополітичний образ України в науковій та навчальній літературі сучасної Росії // Збірник наукових праць Науково-дослідного інституту українознавства. 2008. Т. XXI. С. 242-231.
23. Луценко А.В. Історія України під геополітичним кутом зору в працях вітчизняних дослідників // Військово-науковий вісник. Львів: ЛВІ, 2007. Вип. 9. С. 100-109.
24. Макиндер Х. Географическая ось истории // Геополитика: Антология. Москва: Академический Проект, 2006. С. 244-255.
25. Пазенок В. Україна в геополітичному просторі // Віче. 2003. № 11. С.
26. Палій О. Українська євроатлантична перспектива в нових геополітичних умовах // Політичний менеджмент. 2—3. № 2. С. 93-107.
27. Панарин А.С. Реванш истории: российская стратегическая инициатива в XXI веке // Геополитика: Антология. Москва: Академический Проект, 2006. С. 820-880.
28. Панченко Ж. Геополитическая концепция «Евразийство» как фактор влияния на безопасность в Восточной Европе. [Электрон. ресурс]. – Режим доступа: <http://journals.umcs.pl/me>
29. Панченко Ж.О. Геополітичне позиціонування України в процесах євроінтеграції: Автореф. дис. ... канд. політ наук; 23.00.03. Київ, 2006. 19 с.
30. Попов Т. Геополітичні перспективи України: модель трьох осей // Українські студії стратегічних досліджень. Київ, 2018. С. 41052.
31. Прийдун С.В. Трансформація зовнішньої політики України: європейсько-атлантичний аспект (1991-2019): Автореф. дис. ... канд. Іст. Наук; 07.00.02. Тернопіль, 2019. 19 с.
32. Ратцель Ф. Народоведение // Геополитика: Антология. Москва: Академический Проект, 2006. С. 203-220.
33. Савицкий П.Н. Евразийство // Геополитика: Антология. Москва: Академический Проект, 2006. С. 745-755.
34. Тойнби А.Дж. Постыжение истории. Сборник / Пер. с англ. Москва: Прогресс, Культура, 1996. 608 с.
35. Україна в сучасному геополітичному просторі: теоретичний і прикладний аспекти: [Коллект. монографія]. / За ред. Ф.М.Рудича. Київ: МАУП, 2002. 416 с.
36. Фукуяма Ф. Конец истории и последний человек // Геополитика: Антология. Москва: Академический Проект, 2006. С. 568-590.
37. Хантингтон С. Столкновение цивилизаций // Геополитика: Антология. Москва: Академический Проект, 2006. С. 591-627.
38. Хаусхофер К. Континентальный блок: Центральная Европа-Евразия-Япония // Геополитика: Антология. Москва: Академический Проект, 2006. С. 306-323.
39. Хаусхофер К. Панидеи в геополитике // Геополитика: Антология. Москва: Академический Проект, 2006. С. 280-306.
40. Шульга А.М. Поняття геополітичного образу в сучасній російській геополітиці // Політичний менеджмент. 2005. № 5. С. 139-147.
41. Шульга М.А. Російський дискурс геополітики: Монографія. Київ: Вид-во ПАРАПАН, 2006. 524 с.
42. Шульга М.А. Сучасні російські геополітичні концепції: витоки, засади, еволюція: Автореф. дис. ... д-ра політ. наук; 23.00.01/ Київ. нац. ун-т ім Т.Шевченка. Київ, 2006. 36 с.

11. Система оцінювання та вимоги

Увесь навчальний курс оцінюється в 100 балів. В поточне оцінювання включається: семінарські заняття – 40 балів, модульна контрольна робота – 40 балів, самостійна робота – 10 балів, індивідуально-дослідні завдання – 10 балів.

Поточний і модульний контроль (100 балів)				Сума
Змістовий модуль 1 (100 балів)				100 балів
Поточний контроль	МКР	Самостійна робота	Індивідуально-дослідні завдання	
40 балів	40 балів	10 балів	10 балів	

Оцінювання навчальних досягнень аспірантів проводиться у відповідності до таблиці шкал:

Рейтингова оцінка з кредитного модуля (навчальної дисципліни)	Підсумкова оцінка за шкалою ECTS	Рекомендовані системою ECTS статистичні значення (у %)	Підсумкова оцінка за національною шкалою	
			екзаменаційна	залікова
90-100	A (відмінно)	10	відмінно	зараховано
82-89	B (дуже добре)	25	добре	
75-81	C (добре)	30	задовільно	
67-74	D (задовільно)	25		
60-66	E (достатньо)	10		
35-59	FX (незадовільно з можливістю повторного складання)		незадовільно	не зараховано
34 і менше	F (незадовільно з обов'язковим проведенням додаткової роботи щодо вивчення навчального матеріалу кредитного модуля)			

Критерії та норми оцінювання знань, умінь і навичок аспірантів з навчальної дисципліни «Соборність і регіональний розвиток в суспільно-політичному житті незалежної України»

При оцінюванні рівня знань аспіранта, відповідно до «Тимчасового Положення про рейтингову систему оцінювання навчальних досягнень аспірантів Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка», аналізу підлягають:

- **характеристики відповіді:** цілісність, повнота, логічність, обґрунтованість, правильність;
- **якість знань** (ступінь засвоєння фактичного матеріалу): осмисленість, глибина, гнучкість, дієвість, системність, узагальненість, міцність;
- **ступінь сформованості умінь поєднувати теорію і практику** під час розгляду ситуацій, практичних задач, в процесі політичної комунікації і соціалізації;
- **рівень володіння розумовими операціями:** вміння аналізувати, синтезувати, порівнювати, абстрагувати, узагальнювати, робити висновки з проблем, що розглядаються;

- **досвід творчої діяльності:** уміння виявляти проблеми, розв'язувати їх, формувати гіпотези;

- **самостійна робота:** робота з навчально-методичною, науковою, допоміжною вітчизняною та зарубіжною літературою з питань, що розглядаються, уміння добувати інформацію з різноманітних джерел (нормативні, програмові; нормативні, преса), робота з комп'ютерною технікою, системою Internet .

Дані критерії є підставою для оцінювання рівня знань, умінь і навичок аспірантів на навчальних заняттях за дванадцятибальною системою:

Рівні навчальних досягнень	Оцінка в балах (за 12-бальною шкалою)	Критерії оцінювання
Початковий (понятійний)	1	Аспірант володіє навчальним матеріалом на рівні засвоєння окремих термінів, фактів без зв'язку між ними: відповідає на запитання, які потребують відповіді „так” чи „ні”.
	2	Аспірант мало усвідомлює мету навчально-пізнавальної діяльності, робить спробу знайти способи дій, розповісти суть заданого, проте відповідає лише за допомогою викладача на рівні „так” чи „ні”; може самостійно знайти в підручнику відповідь.
	3	Аспірант намагається аналізувати на основі елементарних знань і навичок; виявляє окремі властивості; робить спроби виконання вправ, дій репродуктивного характеру; за допомогою викладача робить прості розрахунки за готовим алгоритмом.
Середній (репродуктивний)	4	Аспірант володіє початковими знаннями, знає близько половини навчального матеріалу, здатний відтворити його, провести за зразком розрахунки; орієнтується у поняттях, визначеннях; самостійне опрацювання навчального матеріалу викликає значні труднощі.
	5	Аспірант знає більше половини навчального матеріалу, розуміє сутність навчальної дисципліни, може дати визначення понять, категорій (однак з окремими помилками); вміє працювати з підручником, самостійно опрацьовувати частину навчального матеріалу; робить прості розрахунки за алгоритмом, але окремі висновки не логічні, не послідовні.
	6	Аспірант розуміє основні положення навчального матеріалу, може поверхнево аналізувати події, ситуації, робить певні висновки; відповідь може бути правильною, проте недостатньо осмисленою; самостійно відтворює більшу частину матеріалу; вміє застосовувати знання під час розв'язування розрахункових завдань за алгоритмом, користуватися додатковими джерелами.
Достатній (алгоритмічно-дієвий)	7	Аспірант правильно і логічно відтворює навчальний матеріал, оперує базовими теоріями і фактами, встановлює причинно-наслідкові зв'язки між ними; вміє наводити приклади на підтвердження певних думок, застосовувати теоретичні знання у стандартних ситуаціях; за допомогою викладача може скласти план

		реферату, виконати його і правильно оформити; самостійно користуватися додатковими джерелами; правильно використовувати термінологію; скласти таблиці, схеми.
	8	Знання аспіранта досить повні, він вільно застосовує вивчений матеріал у стандартних ситуаціях; вміє аналізувати, робити висновки; відповідь повна, логічна, обґрунтована, однак з окремими неточностями; вміє самостійно працювати, може підготувати реферат і обґрунтувати його положення.
	9	Аспірант вільно володіє вивченим матеріалом, застосовує знання у дещо змінених ситуаціях, вміє аналізувати і систематизувати інформацію, робить аналітичні висновки, використовує загальновідомі докази у власній аргументації; чітко тлумачить поняття, категорії, нормативні документи; формулює закони; може самостійно опрацьовувати матеріал, виконує прості творчі завдання; має сформовані типові навички.
Високий (творчо- професійний)	10	Аспірант володіє глибокими і міцними знаннями та використовує їх у нестандартних ситуаціях; може визначати тенденції та суперечності різних процесів; робить аргументовані висновки; практично оцінює сучасні тенденції, факти, явища, процеси; самостійно визначає мету власної діяльності; розв'язує творчі завдання; може сприймати іншу позицію як альтернативну; знає суміжні дисципліни; використовує знання, аналізуючи різні явища, процеси.
	11	Аспірант володіє узагальненими знаннями з навчальної дисципліни, аргументовано використовує їх у нестандартних ситуаціях; вміє знаходити джерела інформації та аналізувати їх, ставити і розв'язувати проблеми, застосовувати вивчений матеріал для власних аргументованих суджень у практичній діяльності (диспути, круглі столи тощо); спроможний за допомогою викладача підготувати виступ на аспірантську наукову конференцію; самостійно вивчити матеріал; визначити програму своєї пізнавальної діяльності; оцінювати різноманітні явища, процеси; займає активну життєву позицію.
	12	Аспірант має системні, дієві знання, виявляє неординарні творчі здібності у навчальній діяльності; використовує широкий арсенал засобів для обґрунтування та доведення своєї думки; розв'язує складні проблемні завдання; схильний до системно-наукового аналізу та прогнозу явищ; уміє ставити і розв'язувати проблеми, самостійно здобувати і використовувати інформацію; займається науково-дослідною роботою; логічно та творчо викладає матеріал в усній та письмовій формі; розвиває свої здібності й нахили; використовує різноманітні джерела інформації; моделює ситуації в нестандартних умовах.

Якщо аспірант не відпрацював пропущені навчальні заняття, не виправив оцінки 0, 1, 2, 3, отримані на навчальних заняттях, не виконав модульної контрольної роботи (МКР), завдання самостійної та індивідуальної роботи менше ніж на 60% від максимальної кількості балів, виділених на ці види робіт, він вважається таким, що має академічну заборгованість за результатами поточного контролю.

Пропущені заняття аспірант має обов'язково відпрацювати. За відпрацьовані лекційні заняття оцінки не ставляться, за практичні, семінарські, лабораторні, індивідуальні заняття нараховуються бали середнього (4, 5, 6), достатнього (7, 8, 9) та високого рівня (10, 11, 12).

Аспіранту, який не виконав поточних домашніх завдань, не підготувався до навчальних занять, в журнал обліку роботи академічної групи ставиться 0 балів. Аспірант, знання, уміння і навички якого на навчальних заняттях за 12-бальною шкалою оцінено від 1 до 3 балів, вважається таким, що недостатньо підготувався до цих занять і має академічну заборгованість за результатами поточного контролю. Поточну заборгованість, пов'язану з невідповідністю або недостатньою підготовленістю до навчальних занять, аспірант повинен ліквідувати. За ліквідацію поточної заборгованості нараховуються бали середнього (4, 5, 6), достатнього (7, 8, 9) та високого рівня (10, 11, 12).